

**TURKIY TILLI DAVLATLAR HAMKORLIK KENGASHINING
A'ZO DAVLATLARI O'RTASIDAGI SOG'LIQNI SAQLASH VA
MUQOBIL ENERGIYA SOHASIDAGI O'ZARO MUNOSABATLAR**

Shodiqulov Eldor Sherzodovich

Toshkent tibbiyot akademiyasi
Ijtimoiy fanlar kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: mazkur maqolada Markaziy Osiyo hududidagi Turkiy tilli davlatlar hamkorlik kengashining so'nggi yillardagi hamkorliklari, davlatlarning turli xil sohalarda xususan, iqtisodiy va siyosiy sohalardagi kelishuvlari aks ettirilgan. Turkiy Davlatlar Tashkiloti doirasida tashkil etilgan ushbu ishchi platforma a'zo davlatlarning siyosatini muvofiqlashtirish, energiya resurslarini va sog'liqni saqlash sohaslarini Strategik tadqiqotlar markazi orqali boshqarishni kuchaytirish orqali mintaqaviy hamkorlikni ta'minlash ko'zda tutilgan.

Kalit so'zlar: strategik tadqiqotlar, hamkorlik, sog'liqni saqlash, muqobil energiya, Turkiy davlatlar tashkiloti, kuzatuvchi davlatlar.

**ВЗАИМООТНОШЕНИЯ МЕЖДУ ГОСУДАРСТВАМИ-
ЧЛЕНАМИ СОВЕТА СОТРУДНИЧЕСТВА ТУРЕЦКОЯЗЫЧНЫХ
ГОСУДАРСТВ В ОБЛАСТИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ И
АЛЬТЕРНАТИВНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ**

Шодикулов Элдор Шерзодович

Ташкентская медицинская академия
Преподаватель кафедры общественных наук

Аннотация: в данной статье отражено сотрудничество Совета сотрудничества тюркоязычных государств Центральной Азии за последние годы, а также соглашения стран в различных областях, особенно в экономической и политической сферах. Данная рабочая платформа, созданная в рамках Организации тюркоязычных государств, направлена на

обеспечение регионального сотрудничества путем координации политики государств-членов и укрепления управления энергетическими ресурсами и секторами здравоохранения через Центр стратегических исследований.

Ключевые слова: стратегические исследования, сотрудничество, здравоохранение, альтернативная энергетика, Организация тюркоязычных государств, государства-наблюдатели.

**INTERRELATIONS BETWEEN THE MEMBER STATES OF THE
COOPERATION COUNCIL OF TURKISH-SPEAKING STATES IN THE
FIELDS OF HEALTH AND ALTERNATIVE ENERGY**

Shodiqulov Eldor Sherzodovich

Tashkent Medical Academy
Teacher, Department of Social Sciences

Abstract: *this article reflects the cooperation of the Cooperation Council of Turkic-speaking States in Central Asia in recent years, the agreements of the states in various fields, in particular in the economic and political spheres. This working platform, established within the framework of the Organization of Turkic States, is intended to ensure regional cooperation by coordinating the policies of the member states, strengthening the management of energy resources and health sectors through the Center for Strategic Studies.*

Keywords: *strategic studies, cooperation, health, alternative energy, Organization of Turkic States, observer states.*

Turkiy tilli davlatlar hamkorlik kengashi o'z a'zo davlatlari o'rtasida siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy aloqalarni rivojlantirish, turk xalqlari o'rtasidagi do'stlik va hamjihatlikni mustahkamlashga qaratilgan mintaqaviy tashkilot sifatida o'zining ahamiyatini kundan-kunga oshirib bormoqda. Ushbu

kengashning asosiy maqsadlaridan biri – a’zo davlatlar o’rtasidagi o’zaro manfaatli hamkorlikni rivojlantirishdir. Sog’liqni saqlash va muqobil energiya sohalari Turkiy tilli davlatlar hamkorlik kengashining eng muhim va ustuvor yo’nalishlaridan biri sifatida ajralib turadi.

Sog’liqni saqlash sohasidagi hamkorlik, yuqori sifatli tibbiy xizmatlarni taqdim etish va yangi tibbiy texnologiyalarni rivojlantirish orqali a’zo davlatlar o’rtasidagi aloqalarni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, muqobil energiya sohasida hamkorlik ekologik toza va barqaror energiya manbalarini rivojlantirishga qaratilgan tashabbuslarni o’z ichiga oladi.

2016-yil 22-aprel kuni Istanbul shahrida muqobil energiya sohasida hamkorlik bo’yicha ekspertlar guruhi yig’ilishi tashkil etildi. Uchrashuvda tomonlar o’z mamlakatlaridagi muqobil energiya manbalarini rivojlantirish bo’yicha mavjud vaziyat haqida ma’lumot almashishdi.¹ Ular barcha a’zo davlatlar, xususan, shamol, quyosh va kichik gidroelektr stansiyalardan qayta tiklanadigan ulkan salohiyatga ega ekanligini ta’kidladilar. Biroq, ular qayta tiklanadigan energiya ishlab chiqarish a’zo davlatlardagi barcha elektr inshootlarining kichik qismini tashkil etishini ta’kidladilar. Shu munosabat bilan kelgusi davrda “Turkiy davlatlar tashkilotiga a’zo davlatlarning yadro energiyasidan tinch maqsadlarda foydalanish sohasidagi sa’y-harakatlarini tartibga solish bo’yicha hamkorlik bayonnomasi” to’rt tomonlama imzolanishi masalasini ko’rib chiqishga kelishib oldilar. Boshqa tomondan, Kotibiyat 2016-yil 10-11-oktyabr kunlari Istanbulda bo’lib o’tgan 23 - Jahon Energetika Kongressida

¹ Kardaş Ş. Turkey and the Idlib Crisis: Lingering Dilemmas and Future Prospects // Turkish Policy Quarterly. 2020. T. 19. № 2. P.- 113.
SJIF:5.219

ishtirok etdi va Kotibiyat tomonidan “Mintaqaviy chorraha: Kaspiy havzasi gazini jahon bozorlariga olib chiqish” nomli panel majlisida nutq soʻzladi. Kotibiyat, shuningdek, 2017-yil 8-mart kuni Istanbul shahrida boʻlib oʻtgan 4-Xalqaro Atom elektr stansiyalari Strategik tadqiqotlar markazimitida hamda 2017-yil 11-iyun kuni Ostona shahrida boʻlib oʻtgan “Barqaror energiya muammosi bilan uchrashish” vazirlar konferensiyasi va “Barqaror rivojlanish uchun energiya boʻyicha sakkizinchi xalqaro forum”da ishtirok etdi.²

2019-yil 15-oktabrda Boku shahrida boʻlib oʻtgan Turkiy Davlatlar Tashkilotining 7-Strategik tadqiqotlar markazimiti chogʻida Davlat rahbarlari energetika sohasida hamkorlikni yoʻlga qoʻyish muhimligini taʼkidlab, aʼzo mamlakatlarni taʼminot xavfsizligi boʻyicha hamkorlik qilish va tajriba almashishga undadilar. Shuningdek, energiya Strategik tadqiqotlar markazi va qayta tiklanadigan energiya sohalarida hamkorlikni yoʻlga qoʻyish va takomillashtirish uchun katta salohiyat mavjudligi taʼkidlandi.

Davlat rahbarlarining topshirigʻiga binoan 2021-yil 23-24-fevral kunlari Turkiy davlatlar tashkilotiga aʼzo va kuzatuvchi davlatlar energetika sohasidagi hamkorlik boʻyicha ishchi guruhi hamda energetika vazirlarining birinchi yigʻilishi onlayn formatda tashkil etildi. Turkiy Davlatlar Tashkiloti doirasida tashkil etilgan ushbu ishchi platforma aʼzo davlatlarning siyosatini muvofiqlashtirish va energiya resurslarini Strategik tadqiqotlar markaziarali boshqarishni kuchaytirish orqali mintaqaviy hamkorlikni taʼminlaydi³, shuningdek, energiya Strategik tadqiqotlar

² Organization of Turkic States attaches great importance to economic cooperation. <https://www.turkicstates.org/en/isbirligi-alarlari#2-economic-cooperation>.

³ The activities of the OTS cover a wide range of cooperation: <https://www.turkicstates.org/en/isbirligi-alarlari#1-political-cooperation>.

markaziaradorligi va qayta tiklanadigan energiya sohasida ilg'or texnologiyalarni qo'llash bo'yicha hamkorlikni kengaytirish imkoniyatlarini o'rganadi. mintaq. Bundan tashqari, a'zo davlatlar o'rtasida tajriba va ilg'or tajriba almashish, xususan, qidiruv va neft muhandisligi, zamonaviy elektr energetika tizimlarini loyihalash, yashil energiya, elektr transport vositalari va qayta tiklanadigan energiya manbalari bo'yicha hamkorlikning muhim qismi hisoblanadi.

2022-yil 28-sentabr kuni Qozog'istonning Olmaota shahrida Turkiy Davlatlar Tashkiloti energetika bo'yicha vazirlarining 2-yig'ilishi bo'lib o'tdi.⁴ Vazirlarga 2021-yil 24-fevralda bo'lib o'tgan OTM Energetika masalalari bo'yicha vazirlarning 1-yig'ilishining kelishilgan bayonnomalarining ijrosi yuzasidan onlayn tarzda ma'lumot berildi va TDT Energetika bo'yicha hamkorlik bo'yicha ishchi guruhining oldingi yig'ilishlarini yuqori baholadilar, mavjud vaziyat yuzasidan o'z fikrlari bilan o'rtoqlashdilar. o'z mamlakatlarida hamda mintaqada energetika sohasida ushbu muhim sohada turkiy hamkorlikni yanada rivojlantirish tarafdori ekanliklarini bildirdilar. Shu munosabat bilan tomonlar 2023-2027 yillarga mo'ljallangan Energetika sohasida hamkorlik bo'yicha TDT dasturini va uning tegishli chora-tadbirlar rejasini qabul qildilar, unda energetika sohasidagi qonunchilik va milliy dasturlar, qayta tiklanadigan va muqobil energiya manbalari, qazib olinadigan yoqilg'i energiyasi, atom energetikasi, energiya Strategik tadqiqotlar markaziaradorligi, yangi texnologiyalarni joriy etish, salohiyatni oshirish dasturlari hamda xalqaro maydonda hamkorlikni kengaytirish.

⁴ Тюркоязычные государства создали Совет банковских ассоциаций
<https://kapital.kz/finance/110153/tyurkoyazychnyye-gosudarstva-sozdali-sovet-bankovskikh-assotsiatsiy.html>.
SJIF:5.219

Vazirlar, a'zo va kuzatuvchi davlatlar o'rtasida, shuningdek, turkiy dunyoda ham, undan tashqarida ham istiqbolli hamkorlik imkoniyatlari hamda energetika sohasidagi hamkorlikni chuqurlashtirish, a'zo va kuzatuvchi davlatlarda qo'shma loyihalar orqali o'zaro bog'liqlikni oshirishning Strategik tadqiqotlar markaziarali mexanizmlarini yaratish masalalarini muhokama qildilar. mintaqalararo ulanish, qayta tiklanadigan va muqobil energiya manbalarini takomillashtirish. Uchrashuvning muhim natijalaridan biri sifatida vazirlar 5 yillik hujjatlarni amalga oshirish uchun mas'ul bo'lgan TDT Energetika bo'yicha muvofiqlashtiruvchi qo'mitasini tashkil etishga kelishib oldilar. Kuzatuvchi davlat, Vengriya navbatdagi vazirlar uchrashuviga mezbonlik qilishga tayyorligini bildirdi. Uchrashuv 2022-yil 28-30-sentabr kunlari Olmaota shahrida bo'lib o'tadigan Qozog'iston xalqaro "Neft va gaz" ko'rgazma-konferentsiyasi doirasidagi xalqaro tadbir va sessiyalar bilan davom etmoqda.

Sog'liqni saqlash sohasidagi hamkorlik 2020-yil 10-aprelda bo'lib o'tgan "COVID-19 pandemiyasiga qarshi kurashda birdamlik va hamkorlik" mavzusida O'TK Davlat rahbarlari kengashining navbatdan tashqari Strategik tadqiqotlar markazimitidan boshlanadi. TDTning navbatdan tashqari video Strategik tadqiqotlar markazimitining qabul qilingan Boku deklaratsiyasida nazarda tutilganidek, tomonlar a'zo davlatlar Sog'liqni saqlash vazirliklari o'rtasida yaqin hamkorlikni yo'lga qo'yish, ilg'or tajriba almashish⁵, pandemiyaga oid muhim mavzularda bir-birlariga yordam ko'rsatishga kelishib oldilar. Ushbu ko'rsatma asosida O'TKning amaldagi raisi sifatida Ozarbayjon

⁵ Structuring an inter-university union for the universities of the OTS Member States: <https://www.turkicstates.org/en/isbirligi-alanlari#6-education-cooperation>.
SJIF:5.219

Respublikasi Kotibiyati va Sog‘liqni saqlash vazirligi tomonidan Turkiy Kengashga a‘zo va kuzatuvchi davlatlar sog‘liqni saqlash vazirlarining 1-videokonferensiya yig‘ilishi tashkil etildi.

Sog‘liqni saqlash vazirlari navbatdan tashqari Strategik tadqiqotlar markazimitda qabul qilingan qarorlarni amalga oshirish yo‘llarini muhokama qildilar hamda TDT doirasida COVID-19 va postpandemiyaga qarshi kurashda a‘zo va kuzatuvchi davlatlar o‘rtasidagi hamkorlik muhimligini ta’kidladilar. Ushbu yig‘ilishda a‘zo va kuzatuvchi davlatlar o‘rtasida xavfli infeksiyalarning oldini olish, diagnostika qilish, davolash, monitoring, epidemiologik tadqiqotlar va ilmiy tadqiqotlar bo‘yicha axborot va tajriba va ilg‘or tajriba almashish uchun Sog‘liqni saqlashni muvofiqlashtirish qo‘mitasi va Sog‘liqni saqlash ilmiy guruhini tashkil etish to‘g‘risida qaror qabul qilindi. Vazirlar uchrashuvi natijasida tomonlar sog‘liqni saqlash sohasidagi hamkorlikning barcha masalalarini tomonlar o‘rtasida muvofiqlashtirish uchun mas’ul bo‘lgan Sog‘liqni saqlashni muvofiqlashtirish qo‘mitasini tuzdilar⁶. Muvofiqlashtiruvchi qo‘mita tarkibida COVID-19 va boshqa xavfli infeksiyalarga qarshi kurashda muvofiqlashtirishni kengaytirish maqsadida yetakchi olimlar, mutaxassislar va ekspertlardan iborat “Salomatlik bo‘yicha ilmiy guruh” hamda bir-birini zarur mahsulotlar bilan ta’minlash uchun “Ta’minot zanjiri guruhi” faoliyat yuritmoqda. Ushbu hamkorlik doirasida Turkiya Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi 2020-yilning 24-27-avgust kunlari Izmir shahrida Sog‘liqni saqlash ilmiy guruhining birinchi yuzma-yuz vaksinalar

⁶ Cooperation in the field of health takes its commencement from the Extraordinary Summit of the Council of Heads of State of the OTS: <https://www.turkicstates.org/en/isbirligi-alanlari>.
SJIF:5.219

seminarini tashkil qildi, unda Turkiya vaksinani ishlab chiqish va pandemiyaga qarshi kurash bo'yicha o'z tajribasi bilan o'rtoqlashdi.

A'zo va kuzatuvchi davlatlarning sog'liqni saqlash vazirlari 2020-yil 30-oktabr kuni Istanbul shahrida Sog'liqni saqlash ilmiy guruhining 4-yig'ilishida yig'ilishdi va Qo'shma deklaratsiyani qabul qilishdi, unda COVID-19 pandemiyasiga qarshi global kurashda xalqaro hamkorlikning ahamiyati va uning keyingi tarqalishiga yo'l qo'ymaslik bo'yicha kelishilgan chora-tadbirlar ta'kidlandi. Shuningdek, ular Turkiy Kengashning muvofiqlashtirish va hamkorlikdagi sa'y-harakatlarini xalqlar manfaati yo'lida birdamlikni rivojlantirish yo'llariga e'tibor qaratgan institutsional submintaqaviy hamkorlikning namunasi sifatida yuqori baholadilar.

Vazirlar erishilgan hamkorlik darajasini saqlab qolish, uni yangi aniq loyihalar bilan davom ettirish, shuningdek, TDTning Pandemiyaga qarshi chora-tadbirlar rejasini tayyorlash muhimligini ta'kidladilar. Ushbu hamkorlik o'rnatilgandan beri Kotibiyat tomonidan Sog'liqni saqlash ilmiy guruhining 8 ta yig'ilishi va Ta'minot zanjiri guruhining 4 ta yig'ilishi tashkil etildi, ularda tomonlar COVID-19 va a'zo davlatlarning sog'liqni saqlash sohasidagi boshqa ustuvor yo'nalishlari bilan bog'liq dolzarb masalalarni muhokama qildilar va o'z bilimlari bilan almashdilar.⁷

2021-yil 16-17-dekabr kunlari Turkiya Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan Turkiya hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti bilan hamkorlikda Izmir shahrida bo'lib o'tgan Favqulodda sog'liqni saqlash bo'yicha tayyorgarlik

⁷ Turkic Medical World Congress of the Organization of Turkic States (OTS): <https://www.turkicstates.org/en/isbirligi-alanlari>. SJIF:5.219

mashg'ulotlarida TDTga a'zo davlatlar delegatsiyalari dala amaliyotlarini ham joyida kuzatdilar. Kelgusida TDTga a'zo va kuzatuvchi davlatlar tibbiyot mutaxassislari uchun ham shunday qo'shma o'quv dasturini tashkil etish rejalashtirilgan. Ushbu hamkorlik doirasida 2022-yil 14-27 mart kunlari Anqarada Kotibiyat Turkiya Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi bilan birgalikda laboratoriya tizimlarini mustahkamlash va a'zo va kuzatuvchi laboratoriya xodimlarining kasbiy salohiyatini rivojlantirish uchun ikkinchi yuzma-yuz o'quv dasturini tashkil qildi.

2022-yilning 30-31-oktabr kunlari Istanbul shahrida Turkiya Respublikasi Prezidenti Rejep Tayyip Erdo'g'an ishtirokida Turkiy Davlatlar Tashkilotining (TDT) Turkiy tibbiyot olami kongressi bo'lib o'tdi.⁸ Asosiy mavzusi "Pandemiya dan keyingi davrda global salomatlikni o'zgartirish" bo'lgan Jahon Turkiy Tibbiyot Kongressining birinchi kunida panel muhokamalari va sessiyalar bo'lib o'tdi. Sog'liqni saqlash vazirlarining 2-yig'ilishi 2022-yil 31-oktabrda Istanbul shahrida Turkiy tibbiyot olami kongressi doirasida bo'lib o'tdi. Bosh kotib va vazirlar "Turkiy davlatlar 8-Turk tibbiyot olami kongressining qo'shma deklaratsiyasi va "Tib tarixi va mushtarak merosga hurmat" mukofotini topshirish marosimi"ni imzoladilar.

Birlashgan Millatlar Tashkilotiga a'zo va kuzatuvchi davlatlar olimlari uchrashuvi bo'lib o'tdi. Boshqalar qatorida tomonlar a'zo davlatlarning dori vositalari, tibbiy asbob-uskunalar va moddiy ehtiyojlarni yetkazib berish imkoniyatlarini o'rganish, birgalikda ishlab chiqarish va xarid qilish

⁸ The First Working Group meeting on Agriculture Cooperation of the Organization of Turkic States: <https://www.turkicstates.org/en/isbirligi-alanlari>.
SJIF:5.219

imkoniyatlarini baholash bo'yicha hamkorlikni kuchaytirishga kelishib oldilar. shaxsiy himoya vositalari, vaksinalar, dori-darmonlar, tibbiy buyumlar va materiallarni yetkazib berish hamda ushbu yuklarning erkin harakatlanishiga to'sqinlik qiluvchi to'siqlarni bartaraf etish bo'yicha tomonlar Sog'liqni saqlash vazirlari va Turkiy tibbiyot olami kongressining navbatdagi yig'ilishini 2023-yilda Strategik tadqiqotlar markaziarqand shahrida o'tkazishga kelishib oldilar. Dastur yakunida "Tibbiyot tarixiga va umumiy merosga hurmat" taqdirlash marosimi bo'lib o'tdi va Prezident Rejep Tayyip Erdog'an Bosh kotib Amreyevga va TDT sog'liqni saqlash vazirlariga va o'tgan davrdagi ajoyib ishlari uchun mukofotlar topshirdi. keyin pandemiya jarayoni va turkiy davlatlar o'rtasidagi hamkorlikka qo'shgan salmoqli hissasi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kardaş Ş. Turkey and the Idlib Crisis: Lingering Dilemmas and Future Prospects // Turkish Policy Quarterly. 2020. T. 19. № 2. P.- 113
2. **Organization of Turkic States attaches great importance to economic cooperation:** <https://www.turkicstates.org/en/isbirligi-alanlari#2-economic-cooperation>.
3. **The activities of the OTS cover a wide range of cooperation:** <https://www.turkicstates.org/en/isbirligi-alanlari#1-political-cooperation>.
4. Тюркоязычные государства создали Совет банковских ассоциаций <https://kapital.kz/finance/110153/tyurkoyazychnyye-gosudarstva-sozdali-sovet-bankovskikh-assotsiatsiy.html>.

5. Structuring an inter-university union for the universities of the OTS Member States: <https://www.turkicstates.org/en/isbirligi-alanlari#6-education-cooperation>.
6. Cooperation in the field of health takes its commencement from the Extraordinary Summit of the Council of Heads of State of the OTS: <https://www.turkicstates.org/en/isbirligi-alanlari>.
7. Turkic Medical World Congress of the Organization of Turkic States (OTS): <https://www.turkicstates.org/en/isbirligi-alanlari>.
8. The First Working Group meeting on Agriculture Cooperation of the Organization of Turkic: <https://www.turkicstates.org/en/isbirligi-alanlari>.